

VEDLEGG 1

**UTFYLLENDE OPPLYSNINGER TIL
RAPPORT FRA FØRSTE PROSJEKTÅR,
april 2015-april2016**

**TELEMARKSKUA
ET KRAFTTAK FOR Å REDDE VERDENS
VAKRESTE KU**

Prosjektleder: Hilde Riis, Landslaget for Telemarkfe

ORGANISERING:

Prosjektet eies av Landslaget for Telemarkfe. Det er oppnevnt en styringsgruppe som skal ha den overordnede styringa av prosjektet. Styringsgruppa har følgende sammensetning:

Gunnar Haugo fra Landslaget for Telemarkfe. Vara: Gina Rui Oxum

Anna Rehnberg fra Norsk genressurscenter. Vara: Nina Sæter

Lise Wiik fra Telemark fylkeskommune

Bob Gottschal fra Fylkesmannen i Telemark

Ellen Dagsrud fra Telemark landbruksselskap

Hilde Riis fra Landslaget for Telemarkfe

Hilde Riis jobber som prosjektleder (PL). Ellen Dagsrud er prosjektansvarlig (PA).

STYRINGSGRUPPA:

Det har tilsammen blitt avholdt 4 møter i styringsgruppa dette året.

15.april 2015 ble det avholdt oppstartmøte for prosjektet. Det vil si første møte i styringsgruppa.

Møtet ble holdt på dyrskuplassen i Seljord.

Andre møte var 2.september 2015 på Bergbys Familierestaurant på Notodden.

Tredje møte var 24.november 2015 på Dyrskuplassen i Seljord. Fjerde

møte var 1.mars 2016 på Nome vgs. Avd. Sjøve.

STYRET I LANDSLAGET FOR TELEMARKEFE

Landslaget har hatt 6 styremøter og årsmøte i denne perioden: De viktigste sakene har vært oppfølging av prosjektet, avlsarbeid, livdyromsetning, Dyrskun 2015 og Dyrskun 2016 (jubileum), utgivelse av fire nummer av medlemsbladet Telemarkskyri, merkevare telemarkfe og medlemsoppfølging, mm.

FINANSIERING

Planen er at prosjektet skal gå over minimum 3 år, men så langt er finansieringen bare avklart helt for første prosjektår. De som er med på å finansiere prosjektet er:

	beløp
Fylkesmannen i Telemark	kr 390 000
Telemark Fylkeskommune	kr 125 000 (har bevilget kr 250 000 over 2 år).
Norsk genressurscenter	kr 35 000 (har gitt signaler om kr 35 000/år i 3 år)
Landslaget for Telemarkfe	kr 30 000

SUM 1.år kr 580 000

Det er satt opp likelydende budsjettsum for alle tre årene. Tilsammen kr 1 740 000.

Innledningsvis søkte vi også Telemark Utviklingsfond og Landbruks- og matdepartementet om midler, men fikk avslag på de to stedene. Vi prøvde oss også hos Fylkesmennene i Hedmark, Oppland og Buskerud men fikk heller ikke napp der. Fylkesmannen i Telemark valgte da å ta hovedansvar for prosjektets finansiering. Det er noe vi setter stor pris på!

ULIKE AKTIVITETER – DELMÅL

AVLSUTVALGET – avlsplanlegging - livdyrformidling

Styret i Landslaget for Telemarkfe oppnevnte 5 mai 2015 et nytt avlsutvalg som skal virke i prosjektperioden. Det vil si ut 2017 Det består av:

Anna Rehnberg fra Norsk genressurscenter

Gunnar Haugo fra Landslaget for Telemarkfe

Atle Meås, har laget oksebok for STN laget og holder nå på med å fullføre okseboka vår. Hilde Riis, Landslaget for Telemarkfe og prosjektleder.

Avlsutvalget hadde sitt første møte på Løten 2.juni 2015. Møtet ble holdt hos Even Norderhaug og Espen Mørch Andersen. I tillegg besøkte vi Erik Fleischer på Braskreifoss og Roy Leirvik og Cato Mehlum i Søre Osen (Trysil).

Avlsutvalget vedtok følgende mål for arbeidet sitt:

Et viktig mål er at avlsutvalget bør ha gjort seg selv overflødig ved mandatperiodens utløp og at styret i Landslaget deretter kan ta rollen som avlsutvalg.

Avtalen med GENO om produksjon/lagring og distribusjon av sæd av telemarkfe som ble gjort gjeldende fra 01.januar 2014 gir telemarkfe en kvote på inntak av 3 nye seminokser pr år.

Avlsutvalget har som mål å fylle denne kvoten.

Når avlsutvalget oppnår å få god oversikt over populasjonen vil det gjøre det enklere å finne gardsokser av best mulig kvalitet og som avstammingsmessig passer best mulig for de aktuelle besetningene.

God, riktig og utfyllende informasjon om det tilgjengelige avlsmaterialet må gjøres lett tilgjengelig for brukerne. Nye seminokser og okser i oksebanken presenteres på en bedre og mer utfyllende måte.

Avlsutvalget har hatt en grundig gjennomgang av alle lagrede seminokser og har ryddet opp i dette. Det vil si kastet eller redusert lager av okser som vi ikke ønsker å avle videre på. Noen okser har vi bådnlagt slik at de bare kan brukes til kuer som avlsutvalget må godkjenne på forhånd.

Utvalget vil registrere potensielle oksemødre og prioritere disse når det gjelder de beste seminoksene.

På første møte ble det vedtatt å ta inn oksekalv nr 75 fra Norderhaug/Mørch Andersen til semin. Denne kalven er tvilling.

Andre møte i avlsutvalget ble holdt på Snarteland Gård i Fyresdal. Vi hadde da først besøkt Leiv og Solrun Bjørge i Seljord og Siv og Per Helge Seltveit i Fyresdal.

På dette møtet ble det vedtatt å ta inn oksekalv nr 725 hos Aslak Snarteland til semin. I tillegg ble det anbefalt at oksekalv hos Seltveit, etter kua 318 Gulla og 624 bergmann ble solgt som gardsokse.

Tredje møte i avlsutvalget er planlagt lagt til Valdres.

DYRSKUN – driftsformer – markedspotensiale - merkevarebygging

Dyrskun 2015 var første gang Landslaget for Telemarkfe hadde stand inne i Matteltet. For første gang hadde Landslaget for Telemarkfe stand i Matteltet. Totalt hadde vi en 9 meters stand. Ca 3 m ble disponert av Telemarkis v/Leiv Bjørge, ca 3 m ble disponert av Bergbys v/Hans Ole Bergby (telemarkfeburger) og resten ble fylt opp av øvrige produkter som var

Knåost fra Kråkerostaulen v/Margit Nordstoga Aasen

Seljordsmør fra Kråkerostaulen

Ost fra Rueslåttan Ysteri v/Jarle og Rakel Rueslåttan Spekepølsa

Gullros fra Vinje Slakteri.

Spekepølser fra Bakken Gård (Eventyrsmak) v/Hilde Riis.

Bøker, forklær, salt/pepper-sett fra Landslaget for Telemarkfe.

Konklusjon:

Jeg synes standen i matteltet var vellykket. Vi solgte bra, men det viktigste var at vi kom i prat med mange folk og fikk fortalt «budskapet» og delt ut mange foldere. Vi treffer i stor grad et annet publikum her enn nede på Sterke-Nils-tunet.

Varene ble merket med det nye merket med «garantert råvarer fra telemarkfe».

Neste år:

Vi bør gjenta dette. Samarbeidet med Bergby og Telemarkis var veldig vellykket og bør videreføres. Vi må jobbe med å få med flere produkter, og nok produkter, til alle dagene. Større frys-/kjølekapasitet? Bedre ventilasjon for stekinga. (Se forøvrig egen rapport).

På SterkeNils tunet var det også stor aktivitet som vanlig, med kaffekoking, sosialt samvær, salg av artikler og informasjon om Landslaget.

Høsten 2016 er det 150 års-jubileum for Dyrskun i Seljord. 160 års jubileum for telemarkfe-rasen og 95 år siden Landslaget for Telemarkfe ble dannet.

Dette innebærer mye planlegging. Det skal blant annet være en «spektakulær»

åpningsseremoni/show på kvelden fredag, der Landslaget har ansvaret for kuparaden. Den skal i år bestå av kun telemarkskuer og vi har lovt 25-30 dyr!. I tillegg har laget kjøpt inn to kastrede okser som Odd Roar Stenby skal temme til kjøreeokser. De skal kjøre to-spann i paraden og ellers delta hele helga.

Laget skal også i år ha stand i Matteltet i tillegg til aktivitetene på SterkeNils-tunet.

Hilde deltar i programkomiteen for åpningsseremonien. Det har så langt vært to møter: 11.januar og 15.mars. Gunnar Haugo fra Landslaget deltar i en annen komite.

NORSK BUFE

Norsk Bufe er paraplyorganisasjonen over raselagene for de gamle norske kurasene (landrasene). Prosjektleder har i perioden sittet som medlem i arbeidsutvalget i Norsk Bufe. På årsmøtet 19.februar 2016 ble hun valgt til leder. Norsk Bufe driver informasjonsarbeid for rasene. De deltar med stand på store landbruksarrangement ol. I 2015 hadde de et medieprosjekt: *Den urnorske kua kan gå tapt*. De har også møter med Norges Bondelag, Norsk bonde- og småbrukarlag og Landbruksdepartementet i forkant av jordbruksforhandlingene. I 2016 hadde vi møter med NB og NBS 8.mars mens møtet med Departementet ble gjennomført 31.mars. Det er

viktig å legge fram situasjonen for de norske landrasene og å komme med konkrete krav så de ikke glemmer oss under forhandlingene.

Arbeidet i Norsk Bufe er på siden av prosjektet, men jeg synes det er riktig å nevne det fordi det er en viktig kanal for det bevaringsarbeidet vi bedriver.

ANDRE AKTIVITETER – markedsføring – produktutvikling - rekruttering

3.mai 2015 var det kuslipp på Bygdø Kongsgård i Oslo. Prosjektleder var til stede med informasjonsstand for telemarkskua og de andre norske landrasene.

NORDGARDSETRA:

Vinteren 2015 fikk Telemarkfelaget forespørsel om de kunne hjelpe til med

å skaffe noen telemarkskuer som kunne være på Nordgardsetra i Vestfold om sommeren.

Nordgardsetra er eneste seter i drift i Vestfold og drives som en 4H seter med seterkurs for barn og ungdom. Da vi ikke fant noen egnede kuer i Telemark ble det til at prosjektlederen lånte bort 4 telemarkskuer og ei jerseyku + 4 kalver til setra.

15.juni ble dyra kjørt til Nordgardsetra på åsen mellom Steinsholt og Siljan. 20.juni var det sesongåpning og Hilde var til stede og holdt et innlegg om telemarkskuene. Dyra var på setra fram til 17.august da de ble hentet hjem. Oppholdet i Vestfold fikk mye medieomtale og kuene pryder blant annet juli-siden i årets Larvik-kalender (de nye «kalenderpikene»).

Oppholdet ble så vellykket at de har bedt om å få ha telemarkskuer ditt i år også. 6.april 2016 kom Ellen Finne fra Fylkesmannens landbruksavdeling i Vestfold sammen med den nye daglige lederen på Nordgardsetra for å gjøre ny avtale med Hilde og hilse på kuene.

Prosjektleder brukte endel tid våren 2015 på å planlegge fagtur til Valdres-Gudbrandsdalen-Herdalssetra som skulle vært gjennomført 13.-16.august. Turen måtte dessverre avlyses pga for få påmeldte.

21.august 2015: Dyrskun profilerer seg i Mathallen i Oslo. Prosjektleder var til stede sammen med flere fra Landslaget og med telemarksku fra Axel Horn på Sollihøgda.

25.august: Arbeidsmøte med Ellen og Bob i Skien. Styremøte LFT i Seljord.

20.september 2015: Familiedag på Bygdø Kongsgård i Oslo. Dette er også starten på øko-uka. Norsk Bufo hadde utstilling av alle de norske landrasene og informasjonsstand. Prosjektleder betjente standen og delte ut mye informasjonsmateriell.

FELLESSETER?

Gjennom prosjektet har det dukket opp en ide om å få i gang en felles seter for telemarkskuer i øvre Telemark. Tanken er å samle 50-100 telemarkskuer i sommersesongen og få laget et produkt av denne mjølka. Vi ønsker oss derfor et samarbeid med Haukeli Ysteri om dette. 25.februar deltok prosjektleder på møte sammen med Hans Nesheim som er bestyrer på Haukeli Ysteri. Gunnar Haugo, Aslak Snarteland og Bob Gotschal for å diskutere et mulig samarbeid. Nesheim er positiv til tanken og fortalte at de allerede har testet en ost med tanke på at den på sikt kan bli laget av mjølk fra telemarkfe. Ysteriet har imidlertid et kapasitetsproblem fordi de er pålagt å ta inn ekstra geitemjølke fra Valdres både sommeren 2016 og 2017. Han rådet oss til å ta kontakt med Tine Råvare for å høre om de kan bidra til å få i gang et samarbeid. Prosjektleder har sendt en e-post til Tine Råvare om dette og venter på en tilbakemelding.

Hun har også undersøkt litt om mulige aktuelle eiendommer. Hun har snakket med Hølje Grov på Mogstul fellesbeite. Der er det neppe nok ledig plass.

Hilde og Gunnar har besøkt Guro Lien i Rauland. Hun og mannen kan tenke seg å leie bort hele gården til et slikt prosjekt. Den består av 145 dekar dyrka mark og 650 dekar utmark som enkelt kan gjerdes inn og beites. Den har mjølkestall med 4 maskiner som sist ble brukt i 2012. Noe av arealet ligger ned til hovedveien slik at dyra vil være lett synlige. Denne eiendommen er meget aktuell, men flere alternativer bør vurderes. Første år for setring blir uansett ikke før i 2017.

SEMINAR

Det ble holdt seminar på Dyrskuplassen 25.april 2016, med over 30 deltakere. Forberedelser til dette ble i stor grad gjennomført i prosjektets første år.

Seminaret var et samarbeid mellom Dyrskun, Landslaget for Telemarkfe, Urfe AS, Fylkesmannen i Telemark og Telemark fylkeskommune.

PROGRAM:

- Kl. 10.10 **Velkommen til seminar** v/Hilde Riis, leiar i Landslaget for Telemarkfe
- Kl. 10.15 **Korleis er situasjonen for dei norske landrasane av storfe nå i 2016** v/Anna Rehnberg frå Norsk genressurssenter
- Kl. 10.45 **Beitenæringas betydning for kulturlandskap og biologisk mangfald i Noreg**, v/ Ellen Johanne Svalheim, Nibio
- Kl 11.30 **Mjølkeprosjektet**. Hva har vi funnet ut så langt når det gjelder ulike kvaliteter på mjølk frå landrasane, v/ Ragnhild Aaboe Inglingstad, stipendiat NMBU
- Kl. 12.00 **Dugurd** med smak av telemarkfe
Etter lunsj blir det en todeling av seminarer. De som er kokker eller driver med servering blir med på kjøkkenet til et minikurs med kokken Ragnvald Bakke, hvor man tar for seg langtidssteking av kjøtt fra telemarkfe. Se www.hjemmehoswenche.no De andre fortsetter med programmet: Kl. 13.00
- Presentasjon av Urfe AS** v/Ola Langleite. Tilgangen på kjøtt, kvalitet, korleis er marknaden
- Kl 13.20 Beinstrekk
- Kl.13.30 **Budeieveven**. Ein presentasjon av kven dei er og kva dei gjer, v/Ingebjørg Håvardrud
- Kl 13.45 **Eksempler på drift med telemarkfe – nokon kalkyler- Kvifor har vi valgt telemarkfe:** ○ Arne Smøttebråten, aktiv bonde frå Hemsedal med 40 dyr av telemarkfe, dølafe, stn og vff. Aktiv bruk av utmarka, minimalt med kraftfor, direktealg til restauranter
- Kjell Trandokken: Setring med produksjon av rume og smør ○ Gina Oxum: Framføring av 3-4 kalver pr ku på kvar laktasjon ○ Erik Fleischer: Setra som selskapslokale og møtestad
 - Telerå – ein ungdomsbedrift ved Søve landbruksskule som lager karamellar av råmjølk ○ Aslak Snarteland: tradisjonell mjølkeproduksjon med 50 kyr ○ Sondre Aasan: tradisjonell mjølkeproduksjon og setring med foredling Kl. 15.50
- Oppsummering av dagen** v/Fylkesmannens landbruksavdeling